

REABILITAREA VECHILOR CARTIERE – ÎNTRE METODOLOGIE ȘI STRATEGIE

În abordarea contemporană a dezvoltării urbane, problemele conservării și punerii în valoare a patrimoniului istoric sunt considerate a sta la baza oricărei acțiuni de planificare urbane.

„Ansamblurile istorice sau tradiționale ca și mediul lor trebuie considerate ca formând un patrimoniu universal de neînlocuit. Salvarea lor și integrarea în viața colectivă contemporană trebuie să fie o datorie pentru guvernele și cetățenii tuturor statelor.”¹

De aceea, alături de componentele științifice, tehnice și doctrinare implicate în reabilitarea patrimoniului istoric urban, rolul central pe care aceste operațiuni îl ocupă în dezvoltarea și configurarea fenomenului urban contemporan solicită, din ce în ce mai mult, o atentă analiză strategică; înțelegând prin aceasta o relație specifică între metodă și obiect, mijloace și scopuri, așa cum este ea influențată de parametrii istorici, economici și sociali.

Este ceea ce am dorit să surprind într-o succesiune de trei explorări teoretice:

- Reabilitarea centrelor istorice ale orașelor – pentru cine?
- Între conservarea fizică și cea socială
- Revitalizarea centrelor istorice din România; potențiali parteneri într-un contract social

Partea I: *Reabilitarea centrelor istorice ale orașelor – pentru cine?*

În dezbaterea problemelor grave ale patrimoniului cultural românesc, o asemenea interogație poate părea ciudată, superfluă, având în vedere starea critică în plan legislativ, instituțional și financiar în care se află acesta.

Pe de altă parte, răspunsul ar putea părea evident și nu ar justifica un efort mai serios de investigare.

Cu toate acestea, fie și numai pentru implicațiile sale metodologice și manageriale, problema răspunsului structurilor socio-culturale la impactul operațiunilor de reabilitare devine din ce în ce mai des un subiect de analiză și dezbateră. Ultimii ani consemnează o aplecare spre analiza operațională și din ce în ce mai mult spre aspec-

tele relației dintre reabilitarea vechilor ansambluri și fenotipul social căruia îi este, sau ar trebui să-i fie, această operațiune destinată.

Tot mai mult se consideră că răspunzând la întrebarea „pentru cine”, descifrăm mai precis dimensiunile patrimoniului istoric urban în concretul percepției sale socio-culturale, străluminând și unele dintre căile de punere în valoare și totodată forțele și segmentele sociale implicate și interesate în acest proces.

Avem de-a face într-adevăr cu un interes real din partea comunității sau a unei părți din aceasta? Sau mai degrabă ne amăgim crezând că în spatele „statelor majore” ale specialiștilor ar exista și concitadinii noștri, cu trăsături socio-culturale și interese economice care să-i facă aliații firești ai propovăduitorilor conservării?

Un studiu apărut în 1979 sub egida M.I.T. și coordonat de către Donald Appleyard² încearcă să definească profilul, aspirațiile și deziluziile cetăținului modern și relația sa cu patrimoniul istoric urban.

Interesul pentru acesta este motivat mai ales de sentimentul de agresare din partea unei societăți ce promovează consumul în defavoarea conservării și reutilizării, schimbarea rapidă a reperelor materiale și spirituale în defavoarea unei stabilități a valorilor ce ar trebui să asigure o identitate culturală specifică.

„Când este foarte rapidă, o schimbare apare ca antiteza libertății, mai ales când atacă identitatea culturală (...). Fără continuitate nu putem interpreta evenimentele și sensul lor și nici nu putem explora noi situații cu încredere.”³

De aceea apelul cetăținului modern la mărturia trecutului nu rezidă în aprecierea estetică, ci mai ales în sensul identității pe care acesta i-o conferă.

„Această putere magică a trecutului nu stă în frumusețea-i intrinsecă(...) ci mai presus de toate în identitatea ce-o conferă”, constata Donald Appleyard.

² Donald Appleyard, *The Conservation of European Cities*, M.I.T. Press London 1979.

³ Peter Marris, *Loss & Change*, Routledge, London 1974 Apud Appleyard, D. op. cit. pag. 20.

¹ UNESCO, *Recomandări privind protejerea ansamblurilor istorice și tradiționale și rolul lor în viața contemporană* – Nairobi, 1976.

Fără a fi un paseist sau neapărat un nostalgic, dorindu-și confortul modern, cetățeanul contemporan se adresează trecutului mai ales datorită „pitorescului” și „decorativului” al cărui depozitar acesta este, pentru lipsa de standardizare și personalizare care prin intermediul acestor trăsături trecutul, mărturiile sale, îl exercita.

Interesul pentru patrimoniul istoric urban și pentru reabilitarea acestuia se grefează de multe ori pe preocupările și caracteristicile unor categorii urbane minoritare, atipice sau defavorizate în raport cu restul structurii sociale a așezărilor (vârștici, tineri necăsătoriți, familii fără copii, studenți, mici meseriași, minorități etnice etc.).

Aceste segmente ale comunității, prin caracteristici de vârstă, venit, profesii sau identitate culturală sunt avantajate de structura spațio-funcțională tradițională, mai versatilă, mai concentrată, facilitând prin scară folosirea individuală și individualizarea spațiilor la investiții și bugete mai reduse.

Pare deci că este vorba de un corp social destul de larg și complex ale cărui interese sunt sau ar putea fi direct legate de revitalizarea vechilor cartiere. În comparație cu interesele, fără îndoială reale și nicidecum de neglijate ale experților, turiștilor, erudiților, privilegiaților financiar sau social, interesul cetățeanului-locuitor în revitalizarea patrimoniului istoric urban este, tofășuși, cel mai puternic, constant, și, din păcate, rareori studiat și implicat în conceperea și conducerea operațiunilor de reabilitare.

Centrul istoric sau vechile cartiere nu pot fi nici orașul rece al expertului, nici cel de-o perfecțiune ireală al eruditului, nici pastșa ridicată pentru satisfacția turistului sau orașului-muzeu snob și scump pentru uzul privilegiatului, pentru că nici una dintre ipostaze nu poate fi mai autentică decât cea a vechiului cartier care există și are șansa unui viitor fiindcă are un suflet ce-l animă: cetățeanul-locuitor.⁴

Față de aceste constatări, din punct de vedere practic problemele care se pun sunt:

Pot fi cunoscute interesele și segmentele sociale care vin în conjuncție cu scopurile reabilitării centrelor istorice?

⁴ O pledoarie în acest sens o face Regis Neyret în „*Les Quartiers Anciens – pour qui?*”, Simposium International „*Contribution à l'Inventaire Standard des Monuments d'Architecture*”, Praha 1969, pp 149–157.

Care pot fi temeiurile unei alianțe dintre acestea și structurile de specialitate ce intervin în asemenea operațiuni?

Cum se poate face ca revitalizarea vechilor cartiere să nu se răsfrângă negativ asupra proceselor și structurilor sociale dezvoltate în decursul timpului în zonele de intervenție?

Experiența arată că din punct de vedere metodologic avem de ales între o strictă preocupare pentru conservarea fizică a patrimoniului, chiar dacă de efectele acesteia se va bucura doar un anumit segment al populației, și între o conservare „socială” ce privește în cadrul noțiunii de patrimoniu istoric și fenotipul social.

Între aceste două opțiuni, ce definesc fără îndoială extremele unui câmp larg de acțiune, managerul reabilitării trebuie să opteze, fie mergând spre o extremă sau alta, fie găsind o cale de mijloc, dar fără îndoială cunoscând în prealabil plusurile și minusurile pentru a evalua optimul posibil pentru o situație dată.

În același timp conducătorul operațiunii trebuie să fie conștient că face o opțiune strategică pentru unii sau alții dintre posibii săi aliați; corporații publice sau private, promotori sau proprietari imobiliari, grupuri civice sau consilii locale. De asemenea, operațiunea va fi la rândul ei marcată de procedee și etapizări în conformitate cu opțiunea strategică adoptată.

Indiferent însă de forțele sociale și economice care îl pun în valoare, de patrimoniul istoric al centrelor istorice trebuie să se poată bucura fără restricții secțiuni cât mai largi ale societății. Aceasta duce la o necesară conciliere a intereselor economice ale promotorilor cu cele științifice ale specialiștilor, de o parte, cu cele social-culturale ale societății și mai ales ale comunității locale.

„Reabilitarea vechilor cartiere trebuie concepută și dusă la îndeplinire astfel încât, ori de câte ori este posibil, aceasta să nu ducă la schimbări majore în structura socială a locuitorilor. Toate secțiunile societății trebuie să se bucure de beneficiul restaurărilor efectuate din fondurile publice.”⁵

SERGIU NISTOR

⁵ Considerațiile Congresului de la Amsterdam asupra Patrimoniului Arhitectural European – 1975.